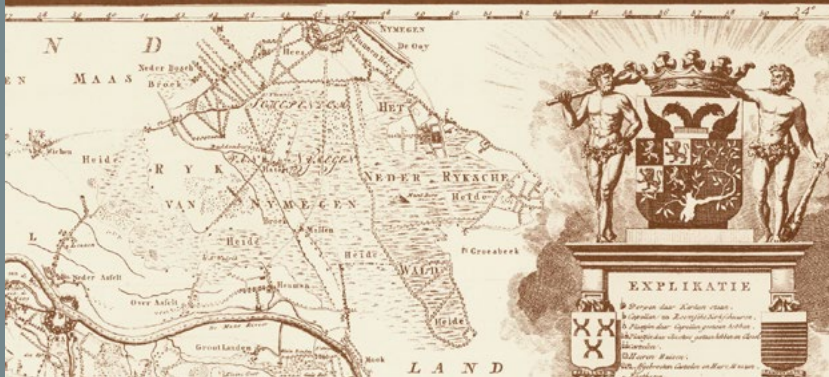

Het Heumensoord

VAN 1769 TOT 1842

door Cees Elsten

In 1769 heeft de Stad Nijmegen de heerlijkheden Heumen en Malden gekocht van Genoveva Maria gravin van Welderen, geb. van Steenhuys, Vrouwe van Heumen. Bij die aankoop hoorde ook het Heumensoord. Volgens de stukken uit die tijd was het toen 'een groot stuk heijland waarin verscheidde verspreide gedeeltens slecht houtgewas staan'. Al ver voor die tijd bestond dit 'groot stuk heijland' in feite uit twee delen. Het ene deel was privébezit van de heer van Heumen en werd ook toen al om die reden Heumensoord genoemd, het andere deel hoorde ook bij de heerlijkheid, maar de bewoners van Malden hadden daar gebruiksrechten. Dat gedeelte werd in de achttiende eeuw meestal 'de Maldense Gemeente' of de 'Maldense Gemene Heide' genoemd en later het Maldensvlak. Onder het toezien oog van de buurmeesters mochten de Maldenaren daar bijvoorbeeld hout sprokkelen, de varkens naar eikels laten zoeken en percelen heide afplaggen of afvlaggen, met een vlagzeis. Op het eigenlijke Heumensoord mochten ze dat alleen tegen betaling aan de heer van Heumen.

Hendrik Verhees, Bataafsch Brabant (detail), 1794 (foto BHIC, BC437a)

Het oude Heumensoord door Rudolphus Lauwerier (1797-1883), tekening (foto A.J. van der Wal, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnr. 175.100)

De wal van 1778 (foto Cees Elsten)

Laan in Heumensoord, 2006 (foto Cees Elsten)

Vlagzeis (foto Cees Elsten)

Na de verkoop aan Nijmegen bleef deze tweedeling bestaan. Het was alleen niet duidelijk waar de grens tussen het Heumensoord en het Maldensvlak precies lag. Daarom heeft Nijmegen in 1778 in overleg met de Maldense buurmeesters besloten een rechte 'scheidingsgraaf' tussen het Heumensoord en Maldensvlak te laten aanleggen. Deze wal ligt er nog steeds. Hij begint even ten noorden van het huis van de scouting aan de Bosweg in Malden en loopt vandaar in een rechte lijn in oostelijke richting langs een breed pad naar (oorspronkelijk) de Biesseltsebaan. Het voorste stuk is nog goed zichtbaar, beplant met indrukwekkende eiken die nu ongeveer 240 jaar oud zijn. Toen rond 1810 de gemeenten gevormd werden, kwam het Maldensvlak in bezit van de gemeente Heumen, terwijl het Heumensoord eigendom bleef van Nijmegen.

Kort na de Franse tijd had Nijmegen het plan van het Heumensoord een productiebos te maken. Dat plan werd echter gedwarsboomd, eerst door het enorme geldgebrek na het vertrek van de Fransen en vanaf 1830 door de zogenaamde Belgische onlusten. Maar vanaf 1839 werd het Heumensoord onder leiding van de jonge plantagemeester Frederik Borkens eerst diep omgespit en daarna beplant. Grote stukken aan de kant van de Biesseltsebaan met eikenhakhout en de rest met dennenbomen. Elk jaar tussen de tien en vijftien hectare.

Om de houtproductie efficiënter te maken wilde de plantagemeester het gebied verkavelen en er wegen aanleggen. Hij kreeg in juni 1842 goedkeuring van de gemeente en weldra werd begonnen met de aanleg van de lange rechte paden zoals die nu nog steeds op het Heumensoord liggen. Langs een deel van deze paden werden kort daarna beuken geplant. De burgemeester van Heumen, Gerard Mos, die ook opzichter was over de Nijmeegse bezittingen in zijn gemeente, had het in zijn jaarverslag van 1843 over de 'doorsnijdingen van het Oord met grootse banen' en 'beukenheesters die veel leven tonen en een fraai aanzien leveren'. Fraai zijn de lanen op het Heumensoord nog steeds. Nu de beuken er al bijna 175 jaar staan, zijn ze een statig en majestueus onderdeel van ons groene erfgoed.

Eveneens in 1842 legde de gemeente Heumen op het Maldensvlak een wal aan in de noord-zuidrichting, vanaf de wal van 1778 naar de grens met Mook. Op het gedeelte achter de wal (aan de oostkant) probeerde de gemeente wat geld te verdienen door houtproductie. Aan de Maldense kant van de wal mocht de bevolking nog van de oude 'Waldrechten' gebruikmaken. Wandelaars op het Maldensvlak kunnen dit onderscheid nog altijd waarnemen: in het gedeelte achter de begraafplaats liggen nog steeds de oorspronkelijke, bochtige paden met bijvoorbeeld een typerende vijfsprong, terwijl in het gedeelte tegenover de oprit van het zweefvliegveld de paden recht gemaakt zijn, net als in het hele Heumensoord.